

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ П.СКУНЦЯ ЯК НАВЧАЛЬНОГО Й ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ: МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Випуск 28.

УДК 378.147:80

Белоброва Т., Борисова О. Використання творів П.Скунця як навчального й виховного потенціалу на уроках української літератури: методичний аспект; 7 стор.; кількість бібліографічних джерел – 7; мова – українська.

Анотація. У статті розглядаються проблеми інтеграції літературного аналізу тексту в процесі шкільного вивчення творчості письменника. Зосереджуючись на методичних аспектах аналізу, автори звертають увагу на позитивний етико-естетичний вплив твору на сучасну дитину.

Ключові слова: космізм, урок-лекція, урок-бесіда, літературний аналіз, текстуальний аналіз.

У центрі уваги сучасної методичної науки та практики перебуває проблема типологічного аналізу творів різних літератур. Вивчення української літератури в середній школі нині вимагає позбавлення від стереотипів щодо оцінки мистецьких явищ та окремих творів як класичної, так і новітньої літератури. Художні тексти здобулися на право прочитання без ідеологічної зашореності й упередженості, а вчитель дістав можливість відкривати учням істинне обличчя письменника, об'єктивно трактувати мистецькі твори.

Одним із специфічних завдань методики викладання української літератури є формування уявлення учнів про загальнолюдське та національне в творчості письменників різних народів. Виявляти літературні аналогії, встановлювати спільне й відмінне в текстах, знаходити їх оригінальні риси – важливі завдання вчителя під час освоєння спадщини митців. Широкі можливості у вирішенні цих проблем відкриває вивчення української літератури, «введення в шкільну практику елементів історико-типологічного та історико-генетичного зіставлення» [6, с. 5]. При цьому учні середніх та старших класів повинні засвоїти думку про єдиний закономірний розвиток цілих естетичних систем і про художню взаємозумовленість світового літературного процесу загалом, навчитися встановлювати аналогії й на рівні окремих компонентів твору.

З метою глибшого засвоєння пропонується увага до звернення автопортрету митця, розкриття психологічного паралелізму природи й людини, ностальгійні мотиви, пафос творів [5, с.31]. Для типології видаються вельми придатними й біографічні матеріали письменників. Власне, Петру Скунцю належить поважне місце серед письменників Закарпаття ХХ століття. Але письменнику вдалося відійти, завдяки специфіці таланту, від усталеного і створити власний поетичний стиль, що отримав визнання на теренах не лише України. Петро Скунць, безперечно, – майстер поетичного слова, він вплинув на творчі шукання молодих літераторів, зумів “вимовити” своє покоління і його героя, ця поезія стала своєчасним і актуальним явищем, а тема космізму одразу знайшла своїх послідовників. Хоча нова проблематика, – як слушно зазначив

В.Моренець, „не стає для поета самоцінністю, а несе в собі ще одну складову загальної проблеми збереження цілісності світу” [3, с. 170].

У його поезіях приваблює свіжість і мужність голосу, багатство виражальних засобів, філософізм, глобальний погляд на світ, пафос сучасності, намагання досягнути та включити в естетичне поле великі відкриття доби. Цього вимагала епоха 60-х, що ставила у центр поетичних творів великомасштабні поняття, пекучі проблеми часу, осмислювала діалектику суспільних явищ, досягла їх природу.

Сучасні методисти вважають, що для формування уявлень про загальнолюдське й національне в творчості письменників різних народів слід надавати перевагу порівняльному аналізу й різноманітним прийомам навчальної діяльності. Для переконливості спробуємо продемонструвати модель вивчення творів П.Скунця, зокрема, формування й становлення його художнього світу, зміни, що відбуваються у його творчій манері, а також обшир жанрових вподобань. Можна умовно етапувати його доробок: 1957-1967 – становлення Петра Скунця-поета (збірки: «Сонце в росі», «Верховинська пісня» (1962), «Полюси Землі» (1964), «Погляд» (1967)); 1968-1971 – активний розвиток П.Скунця-поета (збірки-поєми «На границі епох» (1968), «Розп'яття» (1971), збірка «Всесвіт, гори і я» (1970)); 1972-1986 – зріла поетична творчість П.Скунця (книги: «Розривтрава» (1979), «Сейсмічна зона» (1983)); 1986-2005 – творчість, позначена переосмисленням життя і катарсисом (книги «Спитай себе» (1992), вибране «Один» (1997, 2000)).

З цією метою пропонуємо приблизний алгоритм вивчення його творів.

Перший етап – емоційне слово про життєвий і творчий шлях письменника. У вступній частині уроку вчитель покаже роль і місце поета у рідних культурах. Учні у повідомленнях розкажуть про Петра Скунця письменника Закарпаття ХХ століття; провідного поета регіону й України як митця-шістдесятника, лауреата Національної премії ім.Т.Г.Шевченка, відомого в Україні та за її межами письменника, перекладача, журналіста, редактора, автора понад десяти поетичних книг. Саме тут варто більше уваги приділити біографії поета

Наступний етап – стислий виклад теоретичного матеріалу, пов'язаного з літературним напрямом у якому працював поет, з жанрово-родовими особливостями запропонованих творів. (Тут, не слід переобтяжувати учнів теоретичними дефініціями, враховуючи вікові особливості, матеріал потрібно подавати доступно й прозоро).

Завданням цієї частини уроку має стати пробудження аналітичної думки та уяви учнів, їх підготовка до повноцінного й глибокого сприйняття текстів. Важливо зупинитись і на характеристичних проблемах, які непокоїли письменника, це: проблема Батьківщини, історична пам'ять, осмислення філософських категорій, соціально-політичні умови життя, утвердження значущості кожної людини, морально-етичні орієнтації, космічна тема, екологічне становище, заїдеологізованість суспільства. На зміну оспівуванню почуттів приходять філософські роздуми про Космос і Хаос, вічність і тлінність, безкінечність і мить. Він знаходить свій “космос” в локальних образах. Космічність мислення не зникла, не послабилась, а змінилась, вона впливає з насиченої речовості світу:

Подальші операції алгоритму визначаємо таким чином:

- розповідь про твори (історія написання, інтерпретація літературних текстів в інших видах мистецтва, їх оцінка в літературній критиці);
- опрацювання історичних, географічних, мистецтвознавчих коментарів до творів;
- настанова на читання (прийом коментованого читання в цьому разі надає можливість з'єднати етап безпосереднього сприйняття з етапом початкового осмислення літературного твору);
- синтезування літературного аналізу твору з лінгвістичним;
- виразне читання творів учителем або учнями, прослуховування фонозаписів цих текстів у виконанні майстрів слова, інсценування прочитаного тощо;
- читання інтригуючи уривків творів;
- текстувальний аналіз творів;
- пошук літературних аналогій;
- зіставлення тематики, ідейної сутності, проблематики, художніх засобів творів;
- складання плану порівняльної характеристики героїв названих творів;
- творча робота.

Для закріплення матеріалу можна провести невелику самостійну роботу. Якщо попередню підготовчу й аналітичну роботу було проведено правильно з методичної точки зору, то труднощів у виконанні самостійної роботи не повинно статися, а в розвитку читацької діяльності й зацікавленості учнів літературою буде зроблено вельми важливий крок.

Заключний етап можна організувати таким чином, аби учні мали можливість самостійно визначати власну думку щодо прочитаного, відбирати та зіставляти різні погляди на аналізовані тексти, формулювати висновки стосовно осмислення твору. Для цього пропонуємо такі види заключних уро-

ків: урок-бесіда, конкурс на кращого виконавця виразного читання, конкурс ілюстраторів до вивчення творів, інсценування вибраних уривків, уроки-лекції з елементами диспуту, різні види нетрадиційних уроків. Варто звернутися до запропонованих сучасними методистами таких інноваційних типів літературних занять, як філософсько-психологічне чи філософсько-історичне дослідження, проблемний семінар тощо [7]. З метою глибокого осмислення аналізованих текстів, учителю необхідно використовувати різноманітні прийоми індивідуального читання, звертаючи особливу увагу на «з'ясування семантики незрозумілих слів і висловів, складання плану прочитаного (сюжетного, цитатного, порівняльного), фіксування власних думок, запитань до тексту» [1, с. 17].

У процесі запропонованого алгоритму вивчення творчості П. Скунця кінцевою метою має стати з'ясування й усвідомлення учнями базових рівнів дискурсу поета. Будучи письменником-шістдесятником, П. Скунець ввібрав у свій художній світ настрої і мотиви, що співзвучні творчості В. Симоненка, І. Драча, М. Вінграновського, Д. Павличка. Компаративний підхід увиразнить ключові проблеми, адже порівняльне студіювання базується на «розумінні художніх процесів як поєднання та взаємодії «свого» й «чужого», національних і наднаціональних елементів та структур» [4, с.25]. Запропоновані підходи щодо вивчення цієї теми не претендують на вичерпність, оскільки відображають авторське бачення порушеної методичної проблеми. Вони, думаємо, можуть стати спонукою для подальших науково-методичних пошуків учителя, спрямованих на підвищення ефективності засвоєння учнями програмового навчального матеріалу. Матеріали творчості П.Скунця спрямовані на збагачення культури мови й створення ціннісних орієнтацій у світі національної культури. Г. Клочек підкреслює, що «справжнє щастя для вчителя – бути посередником між поетом і юним поколінням громадян України» [3, с.6]. Ідеї творчості П.Скунця стають складовою частиною культурних скарбів світу. П. Скунець мав справжній дар полонити серця читачів, його внесок у літературу незаперечний, завдяки його майстерності сьогоднішній учень має змогу доторкнутися до справжнього мистецтва слова. Сучасний читач зможе пізнати справжню естетичну цінність творів письменника, заглибитися в його неповторний художній світ, одержати насолоду від художнього матеріалу. Недарма сучасники П. Скунця, свідчать про непересічний мистецький дар письменника, його вплив на читацьку аудиторію.

Методична наука рекомендує систематичне проведення уроків з української літератури з використанням матеріалу, що формує національну самосвідомість дітей, сприяють зростанню їх інтелектуального рівня. Ця стаття розрахована на сьогоднішнього вчителя, що потребує нового матеріалу, який би дав змогу актуалізувати твори, які вивчаються у школі.

Література

1. Ісаєва О.О. Теорія і технологія розвитку читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури : автореф. дис.на здобуття наук , ступеня доктора пед.наук: 13.00.02 / Ісаєва Олена Олександрівна. – К., 2004. – 40 с.
2. Клочек Г.Д. Поезія Тараса Шевченка: сучасна інтерпретація: Посібник для вчителя / Клочек Г. Д. – К.: Освіта, 1998. – 237 с.
3. Моренець В. Відтворити цілісність світу / Моренець В.// Вітчизна. – 1981. – №5. – С. 170;
4. Наливайко Д. Літературознавча компаративістика:стан, проблеми / Наливайко Д.// Слово і час. – 2002. – № 2. – С. 25
5. Ніколенко О. Романтизм у поезії: Посібник для вчителя / Ніколенко О.– Х.: Веста: Ранок, 2003. – 176 с.
6. Скобельська О. Культурологічний та діалогічний принципи вивчення зарубіжної літератури в школі / Скобельська О.//Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. – 2003. – № 11. – С .5.
7. Токмань Г. Методика викладання літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція / Токмань Г. – К.: Міленіум, 2002. – 318с.

Татьяна Белоброва, Елена Борисова

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ П.СКУНЦЯ КАК УЧЕБНОГО И ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА НА УРОКАХ УКРАИНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ: МЕТОДИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Аннотация. В статье рассматриваются проблемы интеграции литературного анализа текста в процессе школьного обучения творчества писателя. Сосредотачиваясь на методических аспектах анализа, авторы обращают внимание на положительное этическое-эстетическое влияние произведения на современного ребенка.

Ключевые слова: космизм, урок-лекция, урок-беседа, литературный анализ, текстуальный анализ.

Tatyana Belobrova, Helene Borisova

THE USE OF THE WORKS OF P. SKUNTS AS THE TEACHING AND EDUCATIONAL POTENTIAL IN THE LESSONS OF THE UKRAINIAN LITERATURE: METHODOLOGICAL ASPECT

Summary. The article deals with the problems of the integration of the literary analysis of the text in the process of schooling of the writer. Focusing on the methodological aspects of the analysis, the authors draws attention to the positive ethical and aesthetic of the influence of the work for the modern child.

Key words: space art, lesson-lecture, lesson-conversation, literary analysis, textual analysis.

Белоброва Тетяна – кандидат філол. наук, доцент кафедри зарубіжної літератури Ізмаїльського державного гуманітарний університету.

Борисова Олена – аспірант кафедри зарубіжної літератури Ізмаїльського державного гуманітарного університету.